

IRIMIA

REVISTA MENSUAL
DE CRENTE GALEGOS
ANO XLII
Nº 1059
De abril a
maio de 2024

Benia quen constrúe
a paz!

Lingua galega: tempo de restaurar

Carteis de boas
prácticas en santiago

© Foto @escolautaria

O trasno

Daniel López Muñoz

O pinchacarneiro do espiritualismo

Se nunha enquisa se preguntase ao persoal que nutre a dereita ultra e a ultradereita española pola súa postura sobre a relixión, o resultado está cantado: hipercatólicos. Con paixón, a cegas, a por eles, oeh! Non sería moi distinto o resultado entre os seareiros trumpistas: evanxelistas a morrer matando.

Deixamos aí atrás a Semana Santa, os días de memoria dos feitos *acaecidos* hai 2000 anos nas aforas de Xerusalén, cando o poder romano executou con morte de cruz a un tal Ioshúa de Nazaré. Unha morte instigada polo poder do Templo, pero que non lle viña mal ao Imperio. Sábenos os porqués.

Por iso que a fe colgada do aire daquel catolicismo folclórico ou do trumpismo neo-con, é un fenómeno paranormal. Realmente aí é onde se inventou a “post-verdade”: Se os feitos contradín a túa verdade, cámbiaos ou bórraos. Unha fe cega que non quere saber nada do proceso histórico que desembocou na sentencia a morte do nazareno. Un pinchacarneiro espiritualista, un brinco para ficar suspendidos no aire, borrar dunha patada a verdade histórica, os porqués da condena, a vida real do crucificado e reinventar unha relixión sen pés na terra, comenenciada, centrada no alén

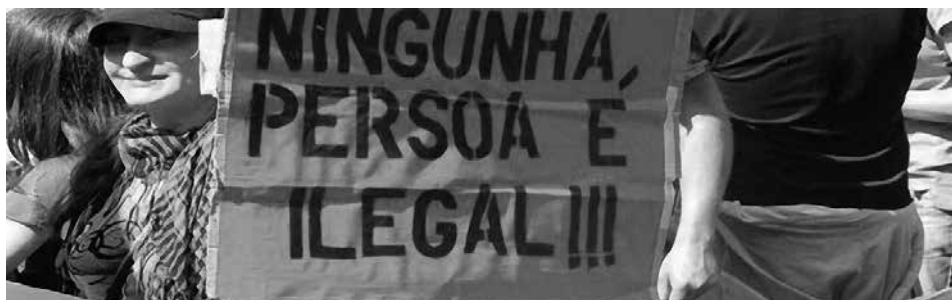
e na salvación individualista mediante normas de pureza que se incumpren en segredo.

Pero xa non hai desculpa. Porque hai estudos magníficos sobre aquel personaxe histórico ao que colgaron no monte Calvario. Sen ir máis lonxe, este ano na Escola de Espiritualidade traballamos un documentado texto de Pa-gola (“Jesús. Aproximación histórica”). Usa unha expresión sintética que concentra os porqués da execución: “profeta da compaixón”, isto é, de poñerse na pel dos outros. Os benpensantes e os xefes do Templo, quedan descolocados por aquel profeta “que sente coma propios o sufrimento de enfermos, a humillación dos pobres, e a soidade dos excluídos...e non poden entender a súa increíble acollida aos pecadores...: a súa mesa está aberta mesmo para

os que viven fóra da Alianza sen daren sinais de arrepentimento”.

Os feitos que demandan unha profecía da compaixón, seguen aí. Non están no “Alén”, están no “Aquén”. O Alén déixase confiadamente a quen corresponde. Non é a nosa competencia. E non queremos un conflito de competencias a tan alto nivel.

O “Aquén” son esas inmigrantes a quen os novos nacional-católicos dificultan a súa regularización, as que limpan as súas casas, serven a cervexa e coidan o xardín, cobrando menos ou en negro porque son fiscalmente inexistentes e non cotizan. O “Aquén” son eses 15.000 meniños masacrados, amputados, esfameados en Gaza polos seus colegas da ultradereita israelí. E tamén son esas mulleres, nenas e nenos asasinados por unha violencia machista que seica non existe, pero mata.

©Foto: <https://www.nosdiario.gal/articulo/social/foro-galego-inmigracion-solicita-ao-novo-gobierno-estatal-aprobacion-da-ilp-regularizacion-persoas-migrantes/20231122110250183000.html>

17 de maio: O idioma galego, patrimonio a restaurar

Diante dunha situación de desigualdade evidente, a neutralidade, a imparcialidade, a liberdade, son armas e argumentos do poderoso para perpetuar esa situación. Na convivencia desigual entre linguas pasa algo semellante.

Con ocasión do día das Letras de 1995, hai 30 anos, cando a situación sociolingüística de Galicia era distinta -aínda estaban vizosas aquelas “universidades de galego”, que eran as nosas aldeas habitadas e o empuxe militante dunha clase obreira que falaba a “lingua proletaria” que versificou Celso Emilio-, esta revista editorializaba no número 434 sobre “as trampas do liberalismo lingüístico”. Gobernaba Fraga e, dalgún xeito, anticipabamos o que veu despois del.

Dicía aquel editorial que “o galego podería morrer, nos vindeiros quinquenios, empachado de liberdade”. Que “a algúns, nunca distinguidos polo seu amor comprometido ao galego, se lles enche a boca con aquilo de que o conflito lingüístico é auga pasada, que aquí cada quen é moi libre de falar o que lle peta.”

E sinalabamos esa falsa liberdade de escollo con situacións concretas: “Que país de Galicia poden escoller unha escola que use predominantemente o galego para os seus fillos? Que telespectador galego ten as mesmas posibilidades de escoller unha cadea en galego? Ou que lector galego as ten de ler en galego as obras mestras? E o xornal? ,....asistir a un curso de formación ocupacional?....celebrar semanalmente a súa fe en galego?....”

O liberalismo lingüístico púxose o traxe de *amabilidade lingüística* e o proceso foi acelerado polas normas da era Feijoo. O plurilingüismo mentirán foi un éxito: desconectou a un par de xeracións de xente nova de todo contacto co galego en gran parte do territorio urbano.

Cambiou o país. Seguramente é certo que os prexuizos máis brutos “contra o galego” desapareceron, si, pero foi na medida en que o galego tamén desaparecía como lingua habitual para vivir, conversar, tomar unha caña, aprender matemáticas, xogar ou mirar o *Xabarán club*.

Disque a esperanza son os voluntariosos neofalantes que saltan unha xeración atrás e aprenden dos avós. En boa parte do territorio estaríamos próximos á situación dos vascos no remate do franquismo, cunha lingua ancestral minorizada, escasamente falada e maiormente descoñecida. E ademais, difícil: acabouse aquilo de que o galego é doado. Non o debe ser, cando hai tanta xente nova que o aprecia pero non é quen de falalo con xeito en ningunha circunstancia. Habería que repensalo todo, incentivar espazos monolingües, no lecer, na arte, na música, na aprendizaxe informal,e na televisión, no audiovisual e nas redes sociais, comprometer a líderes de opinión no proceso, ...e por suposto recuperar unha escola galega, non esa que “liberalmente” colabora co amable lingüicidio. Seguro que Rueda ten un plan: esoutro día púxolle flores a Castela.

Estariamos próximos
á situación dos
vascos no remate do
franquismo, cunha
lingua ancestral
minorizada

Unha puñalada no corazón de Galicia

A nefasta experiencia da papeleira ENCE, instalada nas marismas de Lourizán, que tanto estragou a ría de Pontevedra, debería abondar para rexeitar radicalmente un proxecto industrial como o que Altri pretende instalar na Ulloa.

Altri, a empresa de celulosa portuguesa, pretende establecer na Ulloa unha planta tres veces máis grande ca ENCE, que producirá esencialmente (nun 70%) pasta de papel, que utilizará 46 millóns de litros diarios de auga, dos que devolverá ao Ulla 30 millóns de litros de auga contaminada, por moito que se depure; que emitirá gases contaminantes á atmosfera e que precisará, só na primeira fase, 1,2 millóns de metros cúbicos de madeira de eucalipto.

Estamos ante unha bomba ambiental altamente contaminante, non só para a comarca da Ulloa. Para empezar, provocará unha sorte de “necrose eucaliptica” que incrementará a plantación destas árbores foráneas e “pirófilas” en toda Galicia. De seguido, desde o corazón mesmo do país, a través da grande arteria do Ulla, bombearase sangue mórbido que infectará a ribeira e chegará á ría de Arousa. E non esquezamos que “a nosa vida son os ríos que van dar ao mar que”, no caso de Galicia, é o vivir. Estamos, quizais, ante o principal problema ecosocial actual do país.

Lamentablemente, xa sabemos que non se poderá contar coa Xunta de Galicia para evitar esta nova agresión. E sabémolo porque os sucesivos Gobernos do PP en Galicia, lonxe de escarmentar con ENCE, foron e son o instrumento máis eficaz e decisivo para a continuidade e supervivencia, practicamente sine díe, da agresiva celulosa de Lourizán. Desde Fraga a Rueda, pasando por Feijóo, todos os

A veciñanza de Monterroso (Lugo) protesta contra a celulosa xunto ao río Ulla. Foto de ‘Ulloa Viva’

presidentes da Xunta, non só toleraron a desfeita de ENCE, senón que permitiron irregularidades e transgresións, evitaron recuperar a concesión en diversas ocasións e chegaron a manobrar —ende ben, sen éxito de momento— para que a parcela outorgada a ENCE en concesión perdesse a súa condición “de manial”, co obxectivo de que a empresa puidese facerse con ela en propiedade. O cumio e sùmmum desta complicidade e confabulación veu da man de M. Rajoy, quen no solpor do seu mandato en Madrid foi quen de reformar a lei de costas. Reforma que permitiu ampliar a concesión a ENCE por 60 anos máis, xusto cando esa concesión estaba a piques caducar.

Con estes antecedentes, sería inxenuo esperar algo da actual Xunta de Galicia, pero é de cegos e xordos sabendo que o Goberno de Alfonso Rueda escolleu o proxecto Altri como unha das iniciativas susceptibles de **financiamento a través dos fondos Next Generation** da Unión Europea e declarouno proxecto estratéxico e de utilidade pública para acelerar trámites burocráticos, polo que ALTRI podería recibir máis de 250 millóns de diñeiro público. Millóns que, ben empregados na comarca ameazada, si poderían ser realmente de utilidade pública.

A única posibilidade de evitar esta puñalada no corazón de Galicia está, creo, nunha rotunda mobilización social e política, que informe con veracidade e lealdade a cidadanía, que denuncie e evite a entrega mercenaria da rede mediática galega aos intereses de Altri, que presione a Xunta de Galicia para que cumpra coa súa obriga de defender o interese xeral e que, incluso, logre disuadir a empresa portuguesa porque, apuñalando este país, non lle saíran as contas.

**sería inxenuo
esperar algo da
actual Xunta de
Galicia**

...pero a vaquiña polo que vale

Tino Santiago

TRIMIA

Notas dunha investidura

Adiar a investidura do **Presidente da Xunta** pola voda do alcalde de Madrid, bonito, o que se di bonito, non foi. É verdade que tampouco é unha aldraxe. De feito así se tomou e o aprazamento transcorreu como unha anécdota e pouco máis. Se cadra só foi importante para os que lle dan, damos, moita importancia aos aspectos institucionais e hai que aceptala así, como unha desas cousas que hai que facer para contentar á familia cando aínda non está clara a túa posición na tribo.

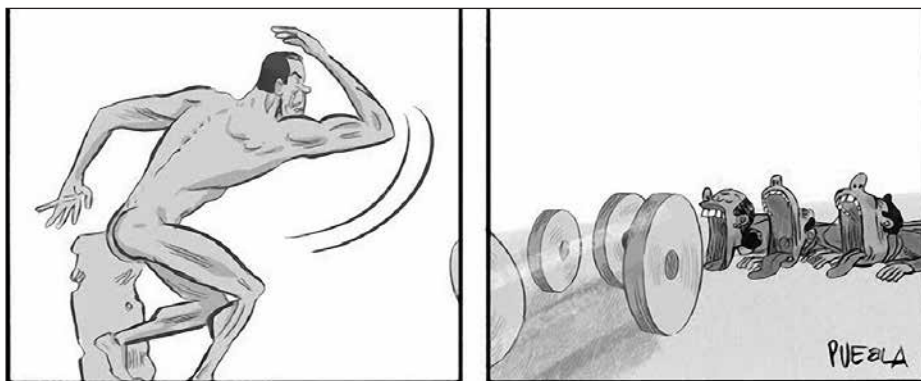
Na liña de contentar ao *seus* pode que tamén estea o anuncio do presidente **Rueda** de crear unha **Dirección de Asuntos Constitucionais** que, disque, vai servir para “*coordinar a defensa da lexislación galega ante o Estado*”. Haberá que agardar que fai a nova Dirección pero é difícil imaxinar que sexa algo diferente do que xa se viña facendo desde o comezo da Autonomía. Se cadra o anuncio da nova Dirección só serva para dicirlle á familia ‘*vedes, eu tamén defendo a Constitución fronte ao malvado Sánchez*’ e para colocar ao noso **Toni Cantó** ou, e iso sería de máis calado, elixir a un *hooligan* que comezara unha carreira tola de enfrontamentos na liña **Ayuso** o que, ata agora, non tiña moita aceptación no país. Dous supostos que non son incompatibles, por certo.

A outra novidade salientable é a creación dunha **Oficina Económica** que dependerá directamente do Presidente. Era algo necesario, a ninguén se lle oculta que o País necesita unha mirada a medio prazo, que se minimice a *choiva miúda* de axudas e favores que dicía **Cacharro Pardo**. Quen sexa o titular da nova Oficina marcará o que vai dar se si. O economista **Santiago Lago** pedía “*que fora unha persoa de alto perfil, que coñeza a administración e sen medo a mover os marcos*”. Alguén

lle podería dar a Rueda aquel consello que se lle daba ao presidente dos Estados Unidos cando ía propoñer aos membros do Tribunal Supremo: que elixa ao mellor dos seus amigos, non ao seu mellor amigo.

*‘eu tamén defendo
a Constitución
fronte ao malvado
Sánchez’*

Por desgraza todas as boas intencións dos novos impulsos económicos quedan en cuestión pois o único proxecto claramente apoiado pola Xunta de Rueda na investidura non é outro que a monstruosa celulosa de **Altri** en **Palas de Rei**. Poucos asuntos tan feos como este vimos nos últimos anos. É volver resucitar o drama de **Pontevedra** pero multiplicado por tres ou catro. Un proxecto rodeado de mañas de raposo. Vai botar os refugallos ao Ulla, que depende da Xunta, e non ao Miño, que depende do Goberno Central e este é máis rigoroso ca nosa Administración. Pero pode que sexa o Ulla o que nos salve, cruza o corazón de **Galicia** e desemboca no mar de **Arousa**. Altri non vai ser un asunto local. Altri é unha cuestión nacional.

O peto do Santo Antón

Rubén Aramburu

O Museo do Pobo Galego é un gran contedor da memoria viva da Galiza. Hai que entrar no Museo en silencio cos ollos abertos da contemplación e percorrer os espazos conscientes do que se nos dá para devolvelo con gratitude. Nos envolve un áurea mística de tantas persoas que recibiron e ofreceron o recibido. Grazas a eles podemos sentir unha terra e unha cultura que perviven no tempo.

Unha dos tesouros que agacha o Museo é o Arquivo do Patrimonio Oral, aberto quen queira investigar ou consultar. Milleiros de gravacións, textos, testemuños, recolleitas, salvados do esquecemento. Mini e Mero cederon os seus arquivos de milleiros de verbas e cantos recollidos de todas partes do país. Tamén o legado de persoas extraordinarias como Dorothe Schubart, musicóloga suíza que percorreu a Galiza facendo recolleitas de cantos, sons, e tradición oral.

Hai uns días o amigo e irimego Baldomero Iglesias, Mero, presentou un libro ben importante e cun traballo de máis de dez anos: **Breviario breve da devoción popular**. A Historia vén de moi atrás. Un día un crego retou a Mero a que lle demostrase que a xente galega rezaba en galego. Mero espetoulle un feixe de rezos populares que acalaron aquel crego truchón que dicía o P. Sarmiento. Mero puxo empeño en recoller canta oración ou rezo escoitou pola nosa terra. Grazas Mero por saber recibir, pero sobre todo por saber devolver ao pobo tanta riqueza. Velaí:

© Fonte de foto: Museo do Pobo Galego

*Padrenoso pequeniño, guíame por bon camiño.
Alá fun, aló cheguei, tres Marías encontrei,
Preguntando por Jesús, Jesús estaba na cruz
E na cruz e no altar, cos peños a sangrar.
Tente Madalena, tente; non nos veñas maguar,
Que estes son os traballíños que por ti hei de pasar,
Por ti e por todo o mundo, de Jesucristo andar.*

O CARRABOXO por KOBÉ LOIS

O peto común

Teresa Souto

IRIA

Pensando na importancia de estar san, na frase de “que ben se está, cando se está ben!” e cando non o estamos, acudimos ao centro de saúde, ou mais ben pedimos unha cita e agardamos a que dentro de dez ou quince días nos toque explicar o que nos doía e preocupaba había dúas semanas. Mais, non protestamos, e si o facemos, igual nos diriximos ás persoas traballadoras, que por suposto, non teñen a culpa da falta de persoal, da falta de quenda, de axendas sin ocos etc. ou arriscámonos a acudir a urxencias, e agardar con dor e malestar unhas cantas horas o noso quenda.

Si que existen plataformas de protesta, como a plataforma pola defensa do centro de saúde de Seixo, e outras cantas máis, que sempre están atentas ás inxustizas que se veñen producindo na saúde pública, de todas nós, mais non é suficiente esa queixa, a saúde é de todas e para todas, e acomodámonos, ou conformámonos con protestar cada unha polo seu caso nunha charla coas amizades, pola tardanza da súa cita co facultativo especialista, pero como sociedade, coma conxunto...estamos caladiñas.

Agora, na plataforma E-saúde, ademais de indicar cando o persoal médico solicitou a túa cita coa especialidade, indica cal sería a data da cita idónea, é dicir a que calculaba en teoría ese facultativo, e cando despregas a páxina non sabes ben que pensar, cando ollas cita idónea con especialista tal, o 26/03/2023, si, xa pasou máis dun ano da cita idónea....Isto é verídico, e ademais verdade.

© foto: Faro de Vigo

E seguimos conformes, poñemos unha queixiña en atención ao paciente....que algún profesional contestará, e seguimos agardando, con dores, malestar, tragando unha chea de pastillas (que si nos recetan), mais sin a atención idónea. E, sen unírnos como conxunto e protestar, e sen berrar alto que queremos, precisamos, un servizo público de saúde de calidade.

conformámonos
con protestar
cada unha polo
seu caso

Rumores de esperanza

Xan Guillén Vázquez

Estamos en Pascua e en primavera. É tempo de vida, de rexurdimento, de esperanza e de ilusión. É tempo de vitoria sobre a morte e sobre o “mal rolo”. A vida paga a pena e xa se achegan esas ceas ata tarde e eses momentos nas terrazas dos bares tomando unha bebida fresca.

Como estamos en Pascua o meu párroco dedica un pouco do tempo da Misa en botarnos auga bendita aos presentes. Vai por entre os bancos asperxéndonos co líquido. Lembro dun cura que dicía que o da auga bendita era unha parvada porque a auga era boa xa que era creada por Deus e, entón, estaba bendicida. Realmente nunca bendicía a auga e, cando lle facía falta, botábala directamente da billa. Non lle faltaba razón.

De todos os xeitos, gústame o momento en que na nosa comunidade nos botan auga. Non é porque crea que teña un poder máxico pero algo ten. Sempre que nos botan a auga bendita a xente sorrí contenta. Ten algo de divertido. Ese é o verdadeiro símbolo. Estamos en Pascua. Viva a vida. Viva a ledicia. Viva a diversión.

Xornada. Igrexa e lingua na Transición. No centenario de Alfonso Zulueta.

Organizada polo Consello da Cultura Galega e coordinada por Silvestre Gómez Xurxo. *(Estaba prevista para o día 23 de abril, despois do peche deste número de Irimia)* O Concilio Vaticano II, primeiramente, e o período da Transición en España, deseguido, supuxeron na sociedade e tamén na Igrexa o espertar dun mundo de inquedanzas. Unha desas inquedanzas, e non das menores, foi pola lingua. Diversos movementos e iniciativas a prol da galeguización da Igrexa tiveron moita relevancia e constituíronse

na manifestación da nova conciencia que naceu na Igrexa galega. É importante analizar como xurdiron aquelas grandes inquedanzas a prol da galeguización da Igrexa e os movementos e iniciativas que botaron a andar, para facer un xusto recoñecemento ás persoas que tiveron un compromiso exemplar e tamén para observar o que permanece e como permanece. Estaba anunciada a participación de Silvestre Gómez Xurxo, Xosé Fernández Lago, Lois Ferradás Blanco, Pilar Wirtz Molezún e Andrés Torres Queiruga.

Imaxe: Vida Nueva

VOGAL (www.vogal.es) é un proxecto de Inés San Luis, enxeñeira informática que deseñou esta plataforma para poder ver series e películas en versión orixinal galega. A aplicación permite atopar contidos tanto por título como por categoría, e redirixe cara as plataformas (algunhas de pago e outras de balde) nas que se poden ver as películas ou series seleccionadas. O uso de Vogal é gratuíto, e finánciase con aportacións voluntarias. Imaxe: http://www.culturagalega.org/imaxes/edicion/not_35935.jpg

O socialismo libertario ten un espazo para a reflexión, o debate e a aprendizaxe colectiva no **Seminario de Estudos Libertarios Galegos** (SELG). Esta iniciativa do colectivo Refuxios da Memoria propón a elección anual dun tema para a reflexión, ao redor do que se celebrarán sesións bimestrais. Nestes encontros abertos haberá palestras e mesas redondas de acceso libre, e os seus contidos compartiranse na web (selg.gal), onde tamén se poderán consultar as sesións previstas para o curso actual.

Imaxe: https://selg.gal/wp-content/uploads/2024/02/logo_SELG-1-1536x325.png

A editorial San Pablo Comunicaciones SPP publicou “La suegra de Pedro”, obra de **CARME SOTO VARELA** adicada á figura da muller que aparece nos evanxeos de Mateo, Marcos e Lucas sen ser citada polo seu propio nome nin recoller palabras por ela pronunciadas. A experiencia desta muller autónoma, que é quen de vivirse en igualdade e liberdade, recolle neste libro a reflexión sobre a necesidade de construír comunidades inclusivas e de reconfigurar espazos eclesiásticos dende o “compartir”.

Imaxe: <https://libreria.sanpablo.es/imagenes/9788428/978842857095.JPG>

Todas as cantigas da lírica profana galego-portuguesa están xa ao alcance do público xeral en **PALMED**, unha base de datos que ofrece a transcripción literal dos textos das cantigas que chegaron ata hoxe, mesmo en todas as súas versións. Esta base de datos é pioneira no mundo, e engade información sobre os caracteres orixinais cando a lectura pode resultar máis complexa, como é o caso das abreviaturas empregadas polos copistas dos códices. Está accesible na web do Centro Ramón Piñeiro: cirpl.gal
Imaxe: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b4/Zummara_Medieval.jpg/330px-Zummara_Medieval.jpg

En novembro de 2020, un grupo de máis de 2000 mulleres maiores de 65 anos presentou diante do **TEDH** de Estrasburgo unha demanda contra Suíza por violación dos dereitos humanos das persoas maiores. O motivo: non ter adoptado ese país medidas abondas contra o cambio climático. Litigaron pola vulneración dos dereitos á vida e á saúde, e á vida privada e familiar sen inxerencias, dereitos desatendidos malia a evidencia científica abrumadora ao respecto. Este pasado mes de abril, gañaron o xuízo.

Imaxe: https://en.klimasenioren.ch/wp-content/uploads/2024/04/GPOSU064L_Medium_res.jpg

A AGRUPACIÓN CULTURAL ALEXANDRE BÓVEDA

da Coruña está a ofrecer unha programación estable de cinema coa realización dunha proxección mensual dun filme no marco do “Cineclub Bóveda”. O obxectivo desta actividades é explorar obras do pasado que teñan plena vixencia na actualidade, mais tamén descubrir pezas do novo cinema, principalmente de autoría galega. A asistencia precisa inscrición previa en alexandreboveda.gal

Rosa María Rodríguez.

“Sería bo que o Día das Letras Galegas fose menos institucional e máis de cultura de base”

Montse Dopico, xornalista autora de ‘Abonda con Vivir’. Autor da foto: Alberto Fílmate

“Luísa Villalta era unha muller enteira, como di Xosé Manuel Beiras. Era unha muller feminista, nacionalista e de esquerdas”, segundo nos conta á xornalista Montse Dopico (A Pontenova, Lugo, 1977), autora de ‘Abonda con Vivir’.

A través deste libro imos coñecer o universo vital e literario de Luísa Villalta, a poeta honrada no Día das Letras Galegas.

Quizás sexas unha das persoas que máis coñece a Luísa Villalta. Cóntanos brevemente quen é, tanto dende o punto de vista persoal como na súa faceta de escritora?

Ben, non creo que sexa eu unha das persoas que máis a coñecen. Desde logo, moito menos que os seus amigos e amigas, que foron a principal fonte para escribir a miña biografía ‘Abonda con vivir’ (Xerais). Luísa Villalta foi unha intelectual polifacética. Como unha muller do Renacemento, poderíamos dicir (se daquela se lles permitise formarse ás mulleres). Era música e escritora.

As súas amizades sinalan dela a súa intelixencia, a súa capacidade de análise da realidade, a súa grande cultura, o seu sentido do humor ou a súa firmeza. “Era unha muller enteira”, di Xosé Manuel Beiras. Villalta era unha muller feminista, nacionalista e de esquerdas cuxo pensamento político se reflicte claramente na súa obra e en especial nos seus textos publicados en revistas. Para entender a súa traxectoria, cómpre poñela en contexto: naceu na Coruña no 1957 no seo dunha familia acomodada. Foi á Universidade no tempo da Transición Política, que é cando abraza o galeguismo, nun tempo de moita actividade cultural relacionada coa reivindicación política democrática.

Usas tan só tres palabras para o título do libro. Que nos queres dicir con ese ‘Abonda con Vivir’?

‘Abonda con Vivir’ é un anaco dunha frase de Luísa. A frase completa é “Para escrever abonda con viver”. Escribiuna no limiar do libro ‘Un xardín no tempo’, de TresCTres, de X.M. López Gómez (Ardeiro). Escollina como título porque, ademais de ser moi bonita, eu quería salienta a idea da vida por-

que era o que vía nela e na súa obra: vida, luz que se abre crecentemente, desde unha obra máis existencial a outra máis político-cívica. E ela estaba, ademais, chea de vida pouco antes de deixarnos.

Neste libro coñecemos a Luísa Villalta a través do que din dela ata 40 persoas. Un proceso de recompilación de información enriquecedor pero complicado, supoño?

O que o fixo complicado foi o pouco tempo que tiveron para todo o proceso: ler toda a obra de Luísa, facer as entrevistas e escribir a biografía. Fixen todo en tres meses. Foi un proceso un pouco exixente, mais tamén moi fermoso porque, con cada nova entrevista, ía engadindo pezas ao puzzle que me permitía entender por que escribira o que escribira, que é o mesmo que comprender quen era.

Nesas 40 persoas hai sobre todo amigos e amigas de Luísa, pero tamén persoas que a coñeceron pouco ou nada e que saben moito da súa obra.

Como describirías a importancia de Luísa Villalta na literatura galega e o seu legado para as xeracións actuais?

Luísa Villalta é unha das autoras que fixeron de ponte entre as chamadas xeracións poéticas dos 80 e dos 90. É difícil adscribirla a unha xeración ou á outra porque amosa características das dúas. Mais con esta afirmación cómpre

Portada do libro ‘Abonda con vivir’ (Editorial Galaxia)

ser prudentes, porque os chamadas poetas dos 80 tampouco escriben igual nos 80 que nos 90 e porque nesa xeración tamén había heteroxeneidade, como en todas. Mais, se atendemos ás tendencias xerais, hai na poesía de Luísa, por exemplo, bastante uso de cultismos, que é algo común nos 80, ou unha presenza da perspectiva feminista que se vai volver moito máis habitual nos 90. Ela mesma evoluciona no seu xeito de escribir.

Que esperas que os lectores obteñan da lectura do teu libro, especialmente aqueles que non están familiarizados coa obra de Luísa Villalta?

‘Abonda con vivir’ é un libro coral no que se poden ler moitas opinións sobre a personalidade e a obra de Luísa, pero tamén é un ensaio que realiza unha interpretación, a miña, sobre por que escribiu o que escribiu a consecuencia de quen era como persoa. Luísa era, por exemplo, unha escritora cuxo mundo non era a oficialidade. Era moi crítica cos gobernos do seu tempo -co goberno local de Paco Vázquez e co goberno da Xunta de Manuel Fraga- e non tiña nada que ver coa cultura próxima aos partidos no poder. Non tivo, de feito, unha posición en vida demasiado central na literatura galega. Editou basicamente con Laiovento, Espiral Maior e A Nosa Terra e non coas maiores editoras do país. Comezaba a ser, quizais, máis recoñecida nos seus últimos anos. Pero faleceu prematuramente dunha meninxite.

Que significa para ti persoalmente poder contribuír ao recoñecemento e difusión do legado literario de Luísa Villalta a través do teu libro?

A verdade: cando me chamaron para propoñerme escribir o libro, ao principio deume un pouco de medo. Ademais, non quería renunciar ao meu verán. Pero despois pensei: pero como non vas facelo! Uns meses despois tiña rematada a reportaxe máis grande que me saíu nunca. E para min foi unha enorme satisfacción persoal vela acabada. En tempo record e cun resultado do que estou contenta, aínda que lle

vexa os fallos -hai algún erro, pero nada grave-. Agora coas presentacións do libro teño esa mesma sensación. A de estar contribuindo a divulgar a figura de Villalta, que é algo que me fai feliz.

Que leccións aprendiches ao investigar e escribir sobre a vida de Luísa Villalta?

A Luísa pasoulle como a moitas mulleres da súa xeración e como nos

“Escoito a voz que me silencia: comezo a expresar o necesario”

segue pasando a moitas da nosa e seguro que das posteriores, pese aos enormes avances do feminismo. Non vou afondar niso porque creo que está todo explicado no libro. Pero con ela, e con tantas outras mulleres, aprendín a loitar, sempre, por ser quen queres ser. Sen obedecer o que parecía predestinado. E esa é unha aprendizaxe fundamental para a vida.

A poeta Luísa Villalta. Autor da foto: Manuel G. Vicente. Cedida por Editorial Xerais

Por outra banda, que papel xoga o Día das Letras Galegas na promoción e preservación da cultura e a literatura galega?

Paréceme evidente que contribúe a popularizar moito cada figura homenaxeada debido ao traballo que se fai, principalmente, nos centros educativos. Mais o que precisamos é que todos os días sexan Día das Letras. A nivel mediático, por exemplo. E institucional.

Como celebra este día unha escritora coma ti? Como che gustaría que se celebrara en Galicia para darlle aínda máis relevancia da que ten?

Considérome xornalista, máis que escritora. Se fose outro país podería celebrarse doutro xeito, pero non creo que sexa problema de que estea mal formulado o Día das Letras. Creo, iso si, que sería bo que fose menos institucional e máis de cultura de base. Un bo exemplo é o Día das Señorás nas Letras da Segura. Quero algo semellante por cada asociación do país. Moitos días das letras todo o ano.

Un país cheo de historia/s

Felipe Arias Vilas

As Torres do Oeste, moito máis ca un castelo

Torres de Oeste a comezos dos anos 70

O fondo da ría de Arousa, coa desembocadura do Ulla, é moito máis ca unha paraxe vistosa e atractiva, pese a que foi estragada en parte por unha ponte entre as provincias da Coruña e Pontevedra, seica moi necesaria para unir as dúas beiras do Ulla na súa parte máis estreita, iso seguindo, claro, só criterios puramente economicistas, pero que se ergueu (inxustamente) mesmo por riba dun conxunto patrimonial de moitos valores arqueolóxicos e históricos.

Desde tempos protohistóricos esta zona usouse como vía de acceso ao interior de Galicia na súa fachada occidental, seguindo o val do Ulla e, logo, ascendendo polo val do Sar arriba, por terras de Iria Flavia, un enclave fundamental en época galaico-romana e altomedieval.

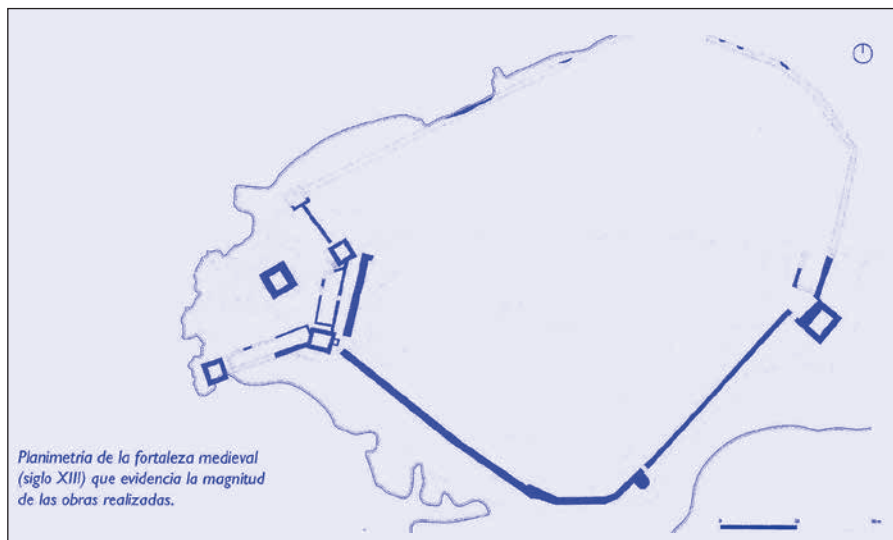
Nesa bocana do Ulla, entre marismas e pequenas illas e illotes (como a Illa dos Ratos que ten chantado un cruceiro) está o xacemento-monumento das Torres de Oeste, que non do Oeste pois non se refire ao punto cardinal senón que este nome provén dun *Honestus*, nome xa latino e ben romano pero que tamén pode ser medieval, como logo se dirá.

Este sitio arqueolóxico foi obxecto de traballos e estudos moi diversos

en entidade, obxectivos e métodos desde o s. XVIII e os anos 40-50 (Ángel del Castillo, Chamoso Lamas, Pons Sorolla...) pasando polas escavacións de Alberto Balil (da USC, entre 1970 e 1973), e posteriormente outras de Juan Naveiro e de Francisco Hervés e ata os últimos estudos de Diego Piay e o propio Naveiro, que permiten facermos un resumo da súa historia, moi vinculada aos usos comerciais e tamén ao control estratéxico dun amplo territorio, baseándose na documentación escrita e nos restos arqueolóxicos.

Xa na Idade do Bronce, hai máis de 3.000 anos, documéntanse na boca do Ulla algúns petróglifos, pezas (como armas) no fondo da ría e mesmo restos dunha roda de carro que se tivo por prehistórica ata que se comprobou que era moito máis moderna. E por suposto, e como en toda Galicia, os asentamentos castrexos abundan nesta comarca.

Pero o enclave das Torres de Oeste comeza a acadar importancia como asentamento de época galaico-romano, tamén con algúns restos da Idade do Ferro pero, sobre todo, vinculado

Planimetría de la fortaleza medieval (siglo XIII) que evidencia la magnitud de las obras realizadas.

Torres de Oeste. Plano referido ó XIII (de Piay e Naveiro 2023)

Unha das torres e a capela de Santiago

ás vías marítimo-terrestres de implantación romana, ao comercio e, neste caso, ao importante papel do núcleo semiurbano de Iria Flavia. (Mesmo ás veces relacionouse co monumento da *Turris Augusti* que mencionan algúns autores latinos pero non pode certificarse tal cousa).

A importancia das Torres no período medieval queda constatada xa desde os séculos V-VI na documentación e nos restos arqueolóxicos e monumentais máis realmente visibles, converténdose nun punto fortificado clave na defensa da costa e do acceso ao interior do país (as Terras de Santiago)

Desde fins da época medieval, as Torres de Oeste sufriron unha longa etapa de abandono

ante as incursións viquingas ou normandas sobre todo nos s. IX e X.

A esa etapa e en concreto ao reinado de Afonso III pertencería unha lápida con cruz e texto achada nas mesmas Torres, e tense asociado a elas o bispo Sisnando (que, din, estaría soterrado no lugar) e asemade hai quen sostén que o alcaide da fortaleza foi un tal Xelmíro, pai do logo arcebispo Xelmírez. Por certo que a este último se lle atribúe a construción da capela románica dedicada a Santiago ao pé dunha das Torres, que tamén xogarían o seu papel nas liortas que o propio Xelmírez mantivo coa raíña dona Urraca a comezos do s. XII (e algún día haberá que falar desta figura e da pegada que deixou no Reino de Galicia, incluso desde o punto de vista do patrimonio inmaterial e das lendas, pois raro é o castelo do que non se conte que nel estivo ou durmiu a tal señora...).

O certo é que un bispo de Iria Flavia, Cresconio –que logo morrería na fortaleza– doouna xa no ano 1024 á Igrexa de Compostela e neses tempos sitúase a noticia, ou lenda, de que unha cadea

pechaba e protexía, a vontade, o acceso de naves polo Ulla arriba. Naquel mesmo ano, en documentos do reinado de Afonso V cítase a construción (ou reconstrución?) do *Castellum Honesti*, sendo pois un tal Honesto o seu alcaide ou gardián.

Desde fins da época medieval, as Torres de Oeste sufriron unha longa etapa de abandono, pese a algunhas citas dos s. XVIII e XIX, ata que o seu nome se veu “reflotado” en tempos modernos (fins dos anos 60 e comezos dos 70) coa iniciativa da chamada “vikingada”, unha das primeiras festas históricas de Galicia, co seu éxito lúdico-económico e, tamén, as súas servidumes patrimoniais...

Un último chanzo nas agresións á contorna das Torres, sendo como xa era un conxunto histórico e como tal castelo xa fora declarado Monumento en 1949 (de xeito xenérico como todos os castelos, fortalezas e torres) produciuse a fins do s. XX coa construción da xa citada ponte e estrada para cruzar o Ulla.

As Torres de Oeste cruzadas pola ponte moderna

Abril de 2024. Memoria agradecida dos tres Manueis

Mero Iglesias. (<https://www.elprogreso.es>)

Este ano celebrouse de novo no cemiterio de Abellá (Frades) a memoria e o exemplo dos “tres Manueis” símbolo de toda aquela xente que soubo dicir non á barbarie e á usurpación do golpe de estado e a ditadura franquista. Non podía ser máis oportuna a xornada porque aquela resistencia fronte ao fascismo resoa chea de significados fronte a cousas que volven cando as pensabamos superadas. Conversamos con Baldomero Iglesias -Mero- da comisión organizadora.

Antes de nada, sitúanos por favor naquel contexto

Pois pasou que moi logo da sublevación militar-fascista en xullo do 36, tan violenta en Galiza, centos de persoas que resistían e estaban ata entón agachadas, deciden fuxir ao monte. No norte da Coruña e Lugo así como entre León e Ourense crean incipientes estruturas de resistencia guerrilleira. En 1945 e 1946, o PCE estrutura o Exército Guerrilleiro de Galiza, dividido en 5 agrupacións. As máis activas resultaron ser a 4ª agrupación, a da Coruña, e a 2ª, de Ourense. Cómpre salientar o apoio popular das súas accións e a súa permanencia no tempo, deica os primeiros anos cincuenta, como única

oposición real ao franquismo. Pero era unha loita desigual, cunha represión brutal e cun final tremendo, claro.

E nesa represión é na que se inscriben os feitos concretos que se lembran?

Si. Cóntao ben Bernardo Máiz, que estudou a *Causa 200/1947*, da Coruña. O 21 de abril de 1947, logo da detención de setenta persoas da comarca de Ordes e indo cara ao Pumariño, no Fontao (en Abellá, Frades) dúcias de gardas civís rodean a casa onde se refuxian os combatentes da 4ª agrupación guerrilleira. Tentan saír do cerco e, nesa tentativa, caen tres guerrilleiros do destacamento “Manuel del Río Botana”, da 4ª Agrupación “Pasionaria”. Conseguen fuxir Emilio Pérez Vilariño e Juan Couto Sanjurjo. Os caídos foron: Manuel Ponte Pedreira, chamado tamén Xastre -pola súa profesión-, Negro, Pintor, Maricielo. Nacera en Frades en 1911 e residía en Ordes. E Manuel Díaz Pan, co alcume de Rogelio, que nacera en 1918 en San Pedro de Nós. Era carpinteiro e afiliado á CNT, despois ao PCE. O seu irmán José María tamén morrerá despois na guerrilla en Vilarmador, en 1951, e o seu outro irmán Francisco estivo encarcerado e acompañounos, mentres viviu, moitos anos, neste acto da celebración da Me-

moria en Abellá e no Fontao, onde os mataron e onde puxemos unha pedra, feita por Valdi, cunha inscrición na súa lembranza, no ano 2009.

E falta un terceiro Manuel...

Si. O terceiro foi un rapaz ben novo, Manuel Rodríguez -Suárez?, Gundín?- Non se sabe o segundo apelido con certeza, pero tiña o alcume de O Asturiano ou O Chispas. Nacera en 1928 e viña de familia duramente represaliada.

Aquele foi o principio do final

Algo así, xa que entre marzo e outubro de 1949, caen en Chavega, Monforte; en Remesar, Bóveda; en Pazos de Monfero, tamén a Guerrilla ourensá,

O 21 de abril de 1947, gardas civís rodean a casa onde se refuxian os combatentes da 4ª agrupación

...morreron trinta e cinco combatentes antifranquistas galegos. Entre a primavera do 50 e do 51, marchan a Francia os responsable da Guerrilla e do PCE, caen as bases guerrilleiras, a Guerrilla perdeu outros trinta e un combatentes. E entre 1952 e 1955, Benigno Andrade, O Foucellas, foi agarrado na Coruña, en agosto do 52, e Francisco Leira “Pancho” morre en Pontedeume o 31 de decembro do 54 ...

Como vén sendo esa celebración anual?

Basicamente hai un emotivo acto de homenaxe no cemiterio de Abellá, alí onde tiraron os corpos sen vida e

Lugar de Fontao, Frades. (<https://cartasdesdeelmonte.wordpress.com>)

abatidos a tiros de tres persoas que se opuxeron ao terror e ao medo, que loitaron ata a morte. Hai unha ornamentación de bandeiras e de flores, coas interpretacións musicais de Raúl Galego e tamén, no mesmo Cemiterio, breves intervencións con lectura de poemas, con recordos e mensaxes que refresquen a memoria e celebren as accións de toda a xente que, coma eles, dixeron *Non* a aquel abuso. E así xuntámonos desde hai máis de vinte anos coas familias de Ponte - a filla, Maruchi e a neta, Clara-, tamén coa familia de Díaz Pan, sobriños e amizades. E durante moitos anos coa presenza do lembrado irmán Francisco que contaba, en diálogo emocionado, aquelas “pequenas” cousas e anécdotas da fértil intra-historia, tan clarificadora. Si, mágoa de Francisco, para recordármolos unha vez máis como foi aquilo dos gardas que, diante da súa nai, os acusaban de ladróns. E ela contendo as bágoas contestou afirmando que ladróns eran os que lles roubaran as botas, pois apareceran descalzos.

A razón de ser da *memoria histórica* (“memoria democrática” na lei aprobada en Cortes), volve ser cuestionada por gobernos autonómicos de dereita (PP) e ultradereita (VOX), que reivindicán unha “concordia” no canto dunha “memoria”

Como vai a haber “concordia” sen “memoria”? Como reconstruír unha

Como vai a haber “concordia” sen “memoria”? Como reconstruír unha democracia, sen amparar as vítimas do fascismo?

democracia, sen rescatar, sen amparar aos milleiros de vítimas do fascismo que deron a súa vida precisamente pola democracia, pola legalidade republicana? A “Memoria Democrática”, que non cumpriu sequera dous anos, xa foi desnaturalizada por negacionistas daquela brutal vulneración da orde social e a democracia. É unha arremetida dos partidos que negan o ocorrido e que silencian o pasado cambiando a natureza dos sucesos como fixeron nos vellos manuais deturpadores que pensabamos superados. Xa cansa tanta mentira, tanto crime soterrado en foxas comúns. Xa abonda de ter vítimas de primeira e de terceira. Isto é serio. Debemos considerar firmemente que, se controlan o pasado, son quen de controlar o futuro. Non podemos permitir que adulteren os sucesos, que cuestionen a verdade. Hoxe están borrando placas conmemorativas dos nosos lugares públicos, hoxe anulan leis -onde gobernan- e branquexan aqueles tempos de opresión e morte. Hoxe estes populismos que prometen un “mellor pasado”, ocultan a verdade e esquecen o sucedido tapando a súa culpa. O pasado é moi vulnerable, ben o vemos.

© Fonte de foto: <https://www.facebook.com/IrmamdaMartaMaria>

Manifesto contra a pobreza, o racismo e a desigualdade

Despois de reflexionar un grupo de persoas que formamos o Espazo de Encontro de Crentes Galeg@s sobre o tema **“A causa das persoas empobrecidas”** vemos: que case unha terceira parte das persoas traballadoras que viven no mundo se atopan en situación de pobreza, que nos dez últimos anos as desigualdades téñense incrementado (os ricos son cada vez máis ricos e os pobres cada vez máis pobres), que a pobreza ten nome de muller e que os xoves tamén son unha parte importante desas persoas empobrecidas por non ter traballo e medios para vivir dignamente.

Manifestamos que a pobreza hoxe, non só é cuestión de ingresos monetarios, senón de carencias tamén en

é necesario

lexislar un reparto máis xusto da riqueza

cuestións como a vivenda, a saúde, a educación, a cultura e outros medios de vida. A esta grave situación da pobreza no mundo temos que engadir o racismo que ameaza a moitas persoas e sociedades e os enfrontamentos Norte, Sur, Este e Oeste. Ademais,

xustificándose nas fronteiras, impídese que persoas inmigrantes dos países empobrecidos e castigados polas guerras, atopen un lugar para sobrevivir; non recoñecendo ás persoas diferentes como iguais en dereitos e privando, moitas veces, dos dereitos humanos fundamentais ás persoas emigrantes; impedindo unha verdadeira convivencia en liberdade.

Este grupo de persoas galegas cren-tes en Xesús, axudados por Miguel Fernández Blanco do Foro Galego de Inmigración, reflexionamos sobre as causas que motivan e xeran esta pobreza, racismo e desigualdades. Quixemos facelo dende a perspectiva “das últimas/dos últimos” e dende a motivación da fe nese Xesús morto e resucitado, que sempre estivo ao lado

das persoas pobres, débiles, desposuídas e marxinadas.

E é por iso que manifestamos a nosa máis enérxica repulsa diante desta crítica situación e reivindicamos e esiximos das distintas institucións (gobierno central, gobierno autonómico

o racismo

ameaza a moitas

persoas e

sociedades

e concellos) unha maior sensibilidade e a toma de medidas encamiñadas a corrixir a pobreza, as desigualdades, o racismo e a discriminación.

Vemos que é necesaria unha lexislación que regule o reparto máis xusto e equitativo da riqueza e dos bens, así como unha Lei de Estranxeiría que sexa respectuosa coa dignidade humana e que regule a libre circulación e o dereito a vivir libre e dignamente en calquera país; poñendo os medios para que se respecten os dereitos humanos sen discriminación de raza, cor, sexo, ideoloxía ou relixión.

Por todo isto estamos traballando e imos seguir traballando, comprometidos coa humanización, porque cremos firmemente, que outro mundo máis xusto é posible.

Onde máis doe, violencia vicaria

é unha horrible barbarie que se perpetúa

Haberá horror, tolada e sen razón máis grande que asasinar a un fillo ou filla? Haberá dor máis grande asistir ao asasinato das túas entrañas? Non se pode pensar, porque conxéllase todo o sangue do corpo.

Que está a pasar? A que extremo pode chegar o pensamento machista? Ó de posuír á Muller coma se mesmo fora obxecto de propiedade privada? “Mateina porque era miña”. Chegouse ao máximo extremo da crueldade, matar ás propias criaturas, “mateinas porque eran túas”. É o colmo, é onde máis doe, meter á infancia, sagrada, no saco.

Recuperando a idea de Galeano *“Hai criminales que proclaman así no más...”*, o dereito de propiedade do Home pola Muller, os súper machos dos máis machos. Pero ningún, ningún, ten a valentía de confesar “mateina por medo”, porque **o medo da Muller á violencia do Home é o espello do medo do Home á Muller sen medo!**

Doe, doe o mundo! Está enfermo, está doente unha parte da sociedade que sigue expresando ese medo, ese machismo incrustado, que por medo mata, que mata ás nais da vida e tamén as vidas de nais, as fillas e fillos das súas entrañas, isto si que é un “contranatura”, un “sinsentido”. Unha horrible barbarie que se perpetúa porque non temos solucións, respostas contundentes a nivel social para mirar de fronte, porque na relación, na educación e nos medios que usamos hai contradicións: si, somos feministas e vivimos dende aí, pero convivimos con unha educación que permite o acceso á pornografía a través dos móbiles a idades temperás; si, somos feministas porque xa miramos os dereitos igualitarios, pero seguimos deixando que a cultura machista penebre a través de contidos de animación na xuventude, a través de modas nas que a dominación, a dureza da violencia individual e en grupo son unha

maneira de consumo e diversión; si, somos feministas pero permitimos que os nosos fillos e fillas estean desprotexidos e compartan tempos con asasinados, que se chaman “pais” pero que só queren utilizalos como moeda de cambio das súas posesións.

Si, o mundo precisa sandar e curarse. Así que o primeiro é miralo de fronte. Mirar con realismo o diagnóstico que permita poder poñer efectivos, remedios, prevencións e coidado. Quero crer que hai tratamento, quero crer que tomamos en serio a Vida, que

Temos que poñer coherencia e non ser cómplices

tomamos en serio este funcionamento do medo machista, esta guerra da violencia machista, violencia vicaria, que xa empeza a ser epidémica. Para comezar, a primeira vacina é mirar e ir da man das vítimas, sen “peros”. Sen dudar nin un segundo, con coherencia e contundencia na protección á infancia. Precisamos medidas e políticas sociais para vivir sen medo, precisamos medidas de protección serias, continuas e seguras para coidar e protexer a vida das criaturas.

Temos que poñer coherencia e non ser cómplices; poñer cancelas ao mundo das redes, non permitir aos depre-

adores sexuais acceder con trampas ao mundo da infancia e adolescencia, pedindo restricións na idade de acceso a plataformas de violencia, sexo e xogo online. Pidamos políticas de acollida para as vítimas, casas de protección e axudas económicas para evitar a dependencia dos seus acosadores.

Que impotencia! A nivel de comunidades eclesiais teremos que facer denuncia profética, cando menos, e con urxencia (un comunicado alto e claro!) e, á mesma vez, apoiar iniciativas e “amadriñar” con propostas de acollida, acompañamento, seguimento desas situacións, cando menos incluilo

nas accións pastorais igual que facemos acompañamento en cárceres, con mulleres prostituídas, ou outras vítimas. Polo menos estar involucradas as igrexas nestas vías de protección da infancia e das mulleres asasinadas en alma e corpo, facer resucitar eses corpos de Muller e crianzas. Poñendo forza en apoiar as medidas en que non morran, será o primeiro.

Si, o mundo precisa sandar e curarse.

IMPRESO PARA FACERSE SOCIO DE IRIMIA OU SUBSCRIBIRSE Á REVISTA

Se queres facerte socio, subscribirte á revista IRIMIA (ou coñeces a alguén que lle poida interesar recibir de balde os tres próximos números da revista) recorta este impreso e envíaio ó Apartado 296 - 15702-Santiago de Compostela, ou escríbenos a: irimia@irimia.gal

NOME: APELIDOS:
 ENDEREZO:
 CÓD. POSTAL: CONCELLO OU CIDADE: PROVINCIA:
 TELÉFONO CORREO ELECTRÓNICO:

QUERO SER SOCIA/-O: 10 € ☐
 QUERO SUBSCRIBIRME: Ordinaria: 35 € ☐ Subscrición anual (11 números)
 De apoio: 50 € ☐ Subscrición anual (11 números)
 QUERO Online: 9 € ☐ Subscrición anual (11 números)

DOMICILIACIÓN

BANCO OU CAIXA E AFORROS:
 DOMICILIO DO BANCO: CÓD. POSTAL:
 CONCELLO OU CIDADE: PROVINCIA: TITULAR DA CONTA:

Nº de CONTA: _ _ _ _ _
 Sírvase atender ata novo aviso, e con cargo á miña conta, os recibos que ó meu nome lles sexan presentados ó seu cobro pola asociación IRIMIA.

En a de de 202 _ .

Atentamente.

Se queres podes ingresar directamente na nosa conta indicando claramente o teu nome no impreso de ingreso e enviándonos unha copia xunto cos teus datos.
 Conta: Fiare Banca Etica ES10 1550 0001 2500 0078 9628

Edita: Asociación A. IRIMIA - Dende setembro de 1981

Coordinación da edición: Rosa María Rodríguez García.

Consello de redacción: Daniel López Muñoz, Luis Gómez Aldegunde, Lidia Campos Chan, Pedro Pedrouzo Devesa, Rubén Rivas Vidal, Lines Salgado Iglesias, José Antonio Martínez, Lucía Santiago Díaz, Marta Sopena Font, Rubén Aramburu Molet, Tino Santiago, Baldomero Iglesias Dobarro (Mero), Xan Guillén Vázquez, Teresa Souto Loira, Christina Moreira, María Pereiro, Xabier Blanco, Clara Baliñas, Marisa Vidal, Xosé Lois Vilar, Lois Ferradás, Olga Álvarez, Beatriz Cedrón Vilar.

Colaboradores: Victorino Pérez Prieto, Manolo Regal, Alfonso Blanco Torrado, Tareixa Ledo Regal, Valentina Formoso Gosende, Antonio Pinto Antón, Carmen Soto Varela, Carlos Vázquez, Jessica Souto Loira, Josecho de la Torre Culler, Gumersindo Campaña Ferro, Xaquín Campo Freire, Nieves Espiñeira Medín, Francisco Almuíña, Alfonso Mascuñana Bordas, Antón Laxe, Josecho Barca López, Felipe Arias Vilas, Elvira Santos, Beatriz Mosquera, Madó Domínguez, Anuncio Maroño, Clara Raposo, Beatriz García Turnes, Belén Caballo, Manuel García Turnes.

Recepción de artigos e colaboracións en: asoc.irimia@gmail.com

Subscricións:

Tel.: 615 464 095 / irimia@irimia.gal

Ordinaria: 35 Euros, de Apoio: 50 Euros. Cota de socio: 10 Euros.

Para asuntos da asociación non relacionados coa revista:

irimia@irimia.gal

Conta: Fiare Banca Etica

ES10 1550 0001 2500 0078 9628

Depósito Legal: C-1417-81

Tirada: 450 exemplares

Deseño e maquetación: TallerDD (Riveiro)

ISSN: 2172-9182

Imprime: TÓRCULO Artes Gráficas

Distribúe: IMPACTA

Edición electrónica: <http://irimia.gal>

Feito en papel reciclado

ACTIVIDADE SUBVENCIONADA pola Deputación DA CORUÑA

Deputación DA CORUÑA

Lingua galega: tempo de restaurar

Pentecoste: Esa man que trae a Vida

Pentecoste estaba aí e eu non o sabía.

A man que nos procura, a man que se dá.

A man que nos cómpre, a única que pode algo por nós. Coma unha evidencia, ver xurdir esta man dos escombros de Gaza e andar a matinar co Pentecoste, coa Pascua fresca no maxín. Atopar estas mans e non saber se o Materno Espírito, a Bendita Ruah, respiración eterna, é a man que desfalece baixo os cascallos ou se é a que se tende, agarrimosa, ansiosa e preocupada para recoller ese parte dun corpo mergullado na escoura do mal...

Como escapar da tentación de pensar que o Espírito se mantén oculto, enterrado nas nosas memorias, ás escuras, quizais, asolagado por mil historias, pensamentos, preocupacións e se cadra malas ideas. Hai días que dou en pensar que é posible que lle deamos máis anchura a escoitar e propagar unha calumnia, en ver de como convivir con celos, envexas, mil astucias do ego que busca sempre quedar por riba a calquera prezo, porque iso que tes ten que ser meu, porque se non che quito a terra, a casa... a vida... eu non son eu. Malia que as vidas se contén en miles, en millóns as moradas reducidas a cinza e bágoas. Será ese o noso barro adámico?

E no medio sempre o Espírito, a pombiña, o lumiño, a gota de auga escintilante, tantas metáforas fermosas! Pero esa man branquiña, testemuña dun corpo máis grande, enteiro, dunha criatura do Deus da vida, esa man tentando agromar como semente que bota o xermolo cara fóra desde a escuridade e o frío, a man que garda a memoria intacta das caricias, os mimos, os xogos, do pan sostido e amasado, se cadra.

Esa man que se me aparece es Ti, de rostro velado, de corpo inmenso agochado pero sempre metida en danza para darte a ver onde menos te agardo, onde menos te procuro.

Esa man berroume e quixera ser a que a atopou, aínda que tamén me toquen as bágoas e a dor sen nome, o abismo se abra... e tamén, se puidera ser, quixera ser a man soterrada que sente a quentura da outra man, a viva que vén da luz, a que trae a Vida. Pode que sexa porque así é como Te soño.

Serás as dúas, todas as mans, erguidas cara o aire libre, xermolando aínda que non esteamos seguras de chegar. Fe é erguerse, respirar e procurar a liberdade. Fe é amar sen garantías de nada. Se o Espírito non está aí, non está en ningures.

Nesta casa, somos xente de palabra...

Como somos xente de palabra..., á terceira irá a vencida! E para non dar puntada sen fío..., deixamos esta “lingua” iniciada no “capítulo” anterior... Prestastes atención ao pé de foto dese número? “A pola vai pola póla”. Efectivamente! Aí tedes un acento diacrítico en “**póla**”, que se pronuncia con “o” aberto, co significado de “rama”; e “**pola**” sen acento, pronunciando un “o” pechado, co significado de galiña pequena, e “**pola**”, contracción da preposición “por” co artigo determinado feminino “a”, sen acento e pronunciado tamén pechado. Tede este exemplo na cabeza, que vos ha ser útil para estes casos! Podémosvos contar unha regra nemotécnica que non está recollida en ningún manual e que ao mellor vos é útil: leva acento a “**póla**” co significado de “rama” porque o acento que leva enriba do “o” é coma unha ramiña...

E despois desta breve e lixeira introdución... (hoxe parece que vimos pisando forte!), alá imos con máis diacríticos... A ver...

- Que nos dicides da **bola** de pan, esa tan boa que trae o panadeiro que vén pola porta? Pois non leva acento para diferenciarse, por exemplo, da **bóla** do mundo, esa con forma esférica.

- E se dicides que non queredes **máis**, que xa estades fartos e fartas, tedes que acentualo, se o escribides, para que quede ben claro e para que se diferencie da conxunción adversativa: *Quería ir, **mais** non me levaron...* Ou da copulativa: *Fixémolo ti e **mais** eu.*

- Con este tempo... pódenvos doer os ósos (tamén un óso...) e se ides aos Ancares, ao mellor, podedes ver **osos** (ou un **oso** só...).

- Ben sabedes que a palabra “**pé**”, a parte inferior da perna,

leva acento e empeza pola letra **pe**, que non o leva.

- E imos rematando, xa levamos algo de **présa**, apuro, con acento (para que despois non se diga...!) para diferenciarse da **presa** da auga, sen acento.

- Pois si, rematamos cos diacríticos!!! Celebrarémolo cun **té** (infusión) con acento, para diferencialo do “**te**”, pronome átono de 2.ª persoa: *Pepe dixo que non **te** vira.*

Traballo nos custou, pero puxémoslle o ramo ao acento diacrítico! Confiemos en que non ha de caer en saco

furado... Entendedes ben o de “poñer o ramo”, non si? Dise cando se remata un labor. E con estas vennos á cabeza o “albaroque” ou “robra” ou “corrobra”, esa comida para celebrar o remate dun traballo.

E como se nos está a cumprir aquilo de “Se a Candeloria chora, o inverno vai fóra; se a Candeloria ri, o inverno está por vir”, pechamos lembrando que o refraneiro xa di “Abril abrilero, cada día seu chuveiro” e mais “Abril que non chove, deixa ao labrego pobre”. Consolámonos con aquilo de “Abril frío e fornos quentes, alegría para os meus dentes”...

Entre abril e maio, fai fariña para o ano...